

Humanitats i educació: un debat obert

Eva Serra i Puig

La remodelació política d'Europa inquieta els vells estats europeus. La majoria d'aquests estats són fruit d'una política d'expansió militar d'origen dinàstic, aliena a la formació i l'existència dels seus pobles, els quals ha dominat durant segles. Durant un parell de segles, si més no, el mercat controlat per fronteres, la moneda, l'exèrcit amb funcions exteriors i interiors, la policia o la política educativa, cultural i lingüística, entre d'altres coses, han estat la base de la seva força. Però aquests vells estats ara estan obligats a un reajustament perquè amb la formació de la Unió Europea ni moneda, ni exèrcit, ni policia ni mercat sembla que hagin de funcionar com fins ara. Els vells estats tremolen i es defensen i es defensaran amb les dents. Ara més que mai volen continuar existint a través d'un control estricte sobre la llengua –la de l'estat– la cultura i l'educació. Saben que els interessos financers, econòmics i fins i tot logístics no poden continuar com fins ara i han assumit l'obligació d'acceptar-ho, però que aquest reajustament pugui significar un renaixement polític d'una Europa dels pobles, això estan disposats a impedir-ho de totes totes. Aquí hom troba la clau d'una nova

ofensiva estatalista a Europa, en nom d'una racionalitat falsament cívica i fent un ús malèvol de les crisis del Balcans o de les crisis de la vella Rússia.

La història europea ha tendit a buscar raons històriques que legitimin l'existència dels seus estats. Potser un dels casos més acabats ha estat França amb la mitificació de la seva República. Encara actualment circula una revista anomenada *La Raison. Le mensuel de la libre pensée*, l'única i constant preocupació de la qual és «la défense de l'unité et indivisibilité de la République» i, en nom d'aquesta República indivisible i laica, ataca amb una duresa sagnant i desconcertant tant la moderada «Carta europea de les llengües regionals», com els porucs acords de Matignon sobre Còrsega o les tímides reivindicacions bretones.

Mentre els mites de la historiografia dels pobles sense estat han estat una i altra vegada repetidament fustigats, la mitologia historiogràfica estatalista ha estat una i altra vegada ensalçada i respectada. Els perills de la faldilla escosesa denunciats per E. J. Hobsbawm, per exemple, mai no són seriosament contrarestats del tot per cap visió crítica envers la política de plantacions d'Oliver Cromwell a Irlanda. Això sense oblidar tota la política colonial anglesa fora d'Europa, començant pel sa-

Eva Serra i Puig és catedràtica d'Història Moderna a la Universitat de Barcelona.

queig de Bengala del 1757 i acabant per la guerra de les Falkland/Malvinas els anys 80 del segle xx. Si hi rumiem una mica, fins i tot podríem observar que sovint els valors dels mites més resistencialistes de les nacions d'existència repetidament negada solen ser prou diferents qualitativament parlant dels mites de la dominació estatalista. Només cal comparar la mitologia dels reis Catòlics amb la mitologia entorn de la derrota d'Almansa. Tampoc no és casual que sovint s'hagin fet comentaris sorneguers al fet que la majoria dels mites dels pobles sense estat ballin entorn de causes perdudes, des del nostre onze de setembre català fins al setge de Drogheda dels Irlandesos. Aquesta és una cançó repetida moltes vegades. La història no està desprovista d'ideologia i la necessitat de supervivència requereix els seus referents propis. Per aquesta raó, mentre que els mites històrics de les formacions històriques sense estat han sobreviscut fora de les aules, els mites històrics dels estats triomfants han estat refrendats pels ministeris d'educació a través de les aules.

La història d'Espanya durant el franquisme va arribar a ser al mateix temps tan excloent i tan degradant –només cal donar un cop d'ull a l'«Imperio Imperial» d'*El Florido Pensil* d'Andrés Sopena (1994)– que fins i tot la mateixa transició sense ruptura va haver de transigir amb alguns canvis pel que fa al model pedagògic d'història i es va veure obligada a cedir unes quotes d'autonomia per als programes pedagògics –és a dir, la famosa quota del 45% de continguts de les autonomies amb llengua pròpia. Afer una mica humiliant perquè la llibertat historicoeducativa de les nacions sense estat no es pot mesurar en termes de quotes.

L'afer no rau en les quotes sinó en la llibertat completa de criteris.

Tanmateix, fa un cert temps que en això també comencem a anar cap enrere com els crancs. Amb una transició tan vergonyant, lògicament l'integritisme espanyol s'ha refet ràpidament i torna a aixecar el cap amb una fúria impressionant. Com molts de nosaltres ja sabíem, el franquisme no ha estat cap anècdota que es pugui esborrar amb dos dies. El franquisme ha provocat a les diverses societats que ha controlat unes transformacions socials, econòmiques i culturals perdurables. La pràctica conscient de la desmemòria amb relació a la destrucció exercida pel franquisme, no sols permet ara presentar el reinstaurat rei Borbó com a l'heroi de la democràcia –com ha fet Gonzalo Anes en el cicle dels *25 años de Reinado*–, sinó que ha permès al nou règim fer veure que sortiem d'una etapa de neutralitat nacional i social, obviant el fet que el franquisme ha estat una etapa decisiva de construcció estatal per la violència. En la nostra història, cada etapa de construcció estatal mai no ha estat neutral: ha estat presidida per dues constants, l'hegemonia de l'exèrcit, l'església i els sectors socials més retardataris peninsulars, i la negació de l'existència de formacions socials diferenciades. L'esquerra no sempre ha volgut corregir això i sovint s'ha limitat a un discurs social desprovist de la carrega política necessària per fer la crítica a l'estat i dotar la població de continguts polítics, culturals i lingüístics en profunditat. L'esquerra espanyola es va negar durant la transició a admetre que la fi de Franco situava això que anomenem Espanya en una crisi d'estat oportuna per tal de no tornar a reproduir cap mena de nou estat integrista.

L'esquerra espanyola, una vegada més, va avantposar els interessos estatalistes a qualsevol visió de llibertats catalanes o basques. Els seus millors aliats van ser els regionalistes de torn. La solució va ser les 17 parcel·letes, a les quals actualment el mateix PP al·ludeix irònicament i potser en bona llei –tenint en compte la política liquidacionista del regionalisme català. Aquestes van ser les bases polítiques d'una transició o transacció que permeten explicar que en poc més d'una dècada l'integrisme espanyol hagi recuperat les posicions aparentment perdudes. La seva continuïtat és consubstancial a la reproducció del que ha sigut el seu estat de sempre. Pel que sembla, ni tan sols hi ha hagut relleu d'oligarquies i les «autonomies històriques» són un model de personal subaltern cada dia més patètic. En el terreny de la cultura i l'educació, l'administració socialista no va fer més que deixar el terreny abonat. Pel que fa a la cultura només cal tenir present que l'administració socialista va impedir la desaparició del Ministerio de Cultura, el qual ara mateix destina la meitat del seu pressupost a infraestructures madrilenyes (entre altres al Reina Sofia, un museu en gran part farcit d'obres que són fruit d'una operació política i cultural antipopular i de rapinya (com en el cas de les obres de Dalí).

Si els quadres de Dalí han d'estar al servei del Reina Sofia, lògicament la història ha d'estar al servei de l'Estat, igual que els papers de la repressió contra els republicans han de ser al fins ara tenebrós casalot de Mártires de Alcalá, 9, de Salamanca, esdevingut Archivo Histórico Nacional sección Guerra Civil.

Des de l'octubre del 1996, si més no, l'integrisme espanyol, un cop superat el

petit ensurt d'uns pocs anys, està resorgint amb força. L'octubre del 1996 la ministra Esperanza Aguirre ja declarava des de León, i com a colofó de la inauguració del curs escolar, la intenció del govern espanyol d'«acometer con urgencia la reforma» dels estudis d'Humanitats. De fet el PP en les seves campanyes electorals ja s'havia compromès el 1996 i el 2000 a una reforma de l'ensenyament de Ciències Humanes de cara al segle XXI. Tot plegat eren els inicis de l'ofensiva espanyola contra la migrada autonomia dels continguts de la LOGSE i contra les competències plenes en cultura i ensenyament.

Evidentment hi havia una excusa magnífica: la necessitat de reavaluar les Humanitats cada dia més devaluades per l'èmfasi posat per la nova societat o la nova economia en les matèries anomenades tecnològiques, perquè aquesta societat, en accelerar el camí de les tecnologies només fa que voler confondre tècniques amb coneixement, una confusió d'intencionalitat més virtual que no real i al servei dels interessos d'alguns monopolis informàtics i de la comunicació.

Però, amb l'excusa de la necessària revaluació de les Humanitats el PP ha emprès una ofensiva ideològica per imposar-nos un cop més la vella i coneguda història d'Espanya. En aquest procés no han volgut anar sols i hi han implicat persones i institucions de la societat civil que ingènuaament o plenament conscients s'hi han deixat implicar. El projecte de decret d'Esperanza Aguirre del mes d'octubre del 1997 ja va ser fet sobre la base de recórrer a un informe previ de professors universitaris. Però aleshores el PP encara no posseïa majoria absoluta i va haver de retirar el decret. Aquesta situació va canviar a

partir del 12 de març, amb la majoria absoluta del PP. El 25 d'abril José Maria Aznar en el seu discurs d'investidura «me preocupa en particular –deia– el conocimiento de nuestro pasado en común, fundamental para construir el futuro», lògicament, d'Espanya. En aquesta nova legislatura el PP ja no va recórrer a uns quants catedràtics universitaris sinó a la Real Academia de la Historia de Madrid, presidida per Gonzalo Anes. La Real Academia que, tot i els seus orígens borbònics, durant el segle XIX havia fet una certa tasca encara vàlida als nostres dies. (Poso com a exemple d'aquesta tasca l'edició dels processos de Corts medievals catalans, és a dir, l'edició de les actes de la vida parlamentària medieval catalana o l'impuls, sota la direcció de Celestí Pujol i Camps, en l'edició d'una gran quantitat de documents relatius a la Guerra dels Segadors.) Ara, però, l'Academia ha perdut el nord. Sota la pressió del PP s'ha polititzat potser més que mai no ho havia fet i ha perdut credibilitat moral. Tots els historiadors catalans que hi són dins, com a numeraris o com a corresponents, un cop vists els efectes de l'informe, o bé han dit que no en sabien res, o bé han fet una crítica de circumstàncies o bé, encara pitjor, s'han limitat a fer-se fonedissos. Ningú no ha donat autènticament la cara; ningú no ha esquinçat cap carnet i més d'un, de segur, juga més d'una carta. El cert és que la nostra societat civil està en hores baixes. I mentre la Real Academia de la Historia atacava les ikastoles basques i els manuals escolars gallecs, ha fet mutis, en canvi, respecte a la política de la Generalitat Valenciana d'imposar que el valencià ni figuri com a llengua catalana en els llibres de text domèstics.

Enmig del batibull corporatiu del professorat per mantenir la seva dignitat professional i d'esgarrapar com sigui hores dels programes de l'ESO, el Batxillerat i la FP de la reforma, el debat profund és el paper de la història, la llengua i la literatura en la formació com a ciutadans de la consciència de les noves generacions.

L'Estat espanyol, un estat relativament recent com a tal però fet a cops de setges, de «pronunciamientos» –paraula intraduïble– militars, de sabres i de guàrdies civils, no vol renunciar a «la historia común». És difícil admetre que existeixi una «historia común». No és gens difícil, en canvi, admetre que hi ha una història desgraciadament compartida. Les diverses societats amb caràcter nacional propi o no que han viscut sota la fèrula de la monarquia hispànica primer i sota la subjecció de la monarquia borbònica més tard, sense oblidar els intents, des del segle XIX, de fer de la Pell de Brau un estat suposadament liberal, saben que, efectivament existeix una història d'Espanya. Aquesta no és ni més ni menys que una història de sang i foc, d'expulsions i de neteja ètnica. No és massa difícil fer la història d'Espanya. És efectivament una història de reis i de batalles i és la història de l'acarnissament d'unes classes poderoses contra llurs pobles. Endavant, doncs, amb la «historia común».

Tal com ha estat dit en el debat de la premsa sobre el decret d'humanitats ara ja aprovat, tota la confiança, una vegada més, queda depositada en mans dels professionals de l'ensenyament. Això fins ara ha funcionat. Si a Catalunya o al País Valencià hi ha hagut unes generacions formades sota el franquisme que s'han professionalitzat en les tasques d'ensenyament

ment i, en lloc de parlar de les glòries de «Carlos I de España y V de Alemania», s'han dedicat a explicar també i sobretot les germanies amb tots els seus clarsobs-curs, o a parlar de la neteja ètnica contra jueus i contra moriscos i de la neteja ètnica també a Amèrica des de l'arribada dels Cortés o dels Pizarros, això és deu a la responsabilitat cívica dels ensenyants, malgrat els imperatius oficials que, sanament, no tothom va seguir. Pocs dels ensenyants, almenys dels Països Catalans, s'han emmirallat mai amb les proeses de l'«Imperio Imperial». Encara més, la història explicada pels nacionalismes reivindicatius i de resistència ha tingut tan bona salut democràtica que els historiadors han estat no sols crítics amb la història de l'estat sinó que també han observat millor que ningú les contradiccions polítiques i socials de la història pròpia. Han estat decisius en la formació d'una consciència nacional autònoma i crítica. Per a tots nosaltres, homes i dones de la perifèria mediterrània, és difícil saber què ha passat a les escoles i instituts en d'altres latituds. Recordo que l'any 1978 per exemple la premsa local oficial d'Extremadura no deixava de repetir dia sí i dia també el lema encara vigent de: «Extremadura, vientre de conquistadores». És segur que cal fer canvis en molts llibres d'història i no precisament entre els llibres docents bascos. Però, això no és cosa d'ordre imperatiu. Els anys de «democràcia» no han servit a molts indrets de la Pell de Brau per fer les revisions pertinents. Però mentre un Sanpere i Miquel o un Víctor Balaguer o un Ferran Soldevila, o un Vicent Boix o un Josep M. Quadrado han hagut de passar per un garbell, no sempre del tot just, vaques sagrades de la història d'Espanya

com don Ramon Menéndez Pidal han pogut escriure (1963) amb impunitat increïble coses com

Las Casas [...] ni era santo, ni era impostor, ni malévolo, ni loco; era sencillamente un paranoico [...] Entonces, para exculpar la total falta de caridad, la falsedad mostruosa y contumaz en un hombre de vida religiosamente ascética, no hay que acudir al escamoteo de la falsedad, practicado por Quintana y por todos los demás biógrafos; hay que recurrir a la única explicación posible, la enfermedad mental. [...] el paranoico no es un loco, no es un demente, privado de normal raciocinio; todos sus juicios son normales, salvo los relacionados con una idea fija preconcebida, los cuales son fatalmente falseados, sistematizados para conformarlos con el preconcepto. La idea fija de Las Casas [...] es que todo lo hecho en Indias por Colon y por los españoles, todo era diabólico [...] mientras que todo lo hecho por los indios es bueno y justo. Algunos enfermos mentales padecen delirios profetísticos; Las Casas es uno de ellos, que al ver que no consiguen anular lo hecho por España en América, profetiza la anulación de España.

«No podemos tener 17 sistemas distintos», ha dit Pilar del Castillo. Ara hem de pagar peatge pel camí que es va emprendre per diluir les reivindicacions nacionals de bascos, gallecs i catalans. Això també és un episodi més de la història d'Espanya, que confon les reivindicacions sobiranes amb les divisions administratives i assimila les autonomies polítiques d'aquelles societats que necessiten eines polítiques pròpies amb parcel·les de poder polític clientelar. La revisió de la LOGSE no

més respon a l'exigència d'uniformitzar el sistema educatiu per evitar de totes totes la formació de consciències polítiques alliberades de la tutela estatalista. Tampoc no s'ha de descartar el rerefons d'interessos econòmics d'aquest camí de retorn al vell model franquista. Darrere hi ha també els interessos econòmics derivats del negoci dels llibres de text. Els atacs de la Real Academia de la Història han anat dirigits especialment contra Galícia, el País Basc i Catalunya. La denúncia de tergiversació de la història o de privilegiar la història contemporània no és més que la denúncia d'una història que per primer cop s'ha mig alliberat de les invencions estatalistes i que, a més, vol passar comptes amb el passat franquista. Cal distingir entre interpretar i tergiversar. Davant de la història de Galícia del segle XV només hi ha dues opcions: parlar dels irmandinhos i posar en quarantena la mitra de Santiago o posar-se al costat del trastamarrisme amb totes les seves intrigues i ambicions aristocràtiques i deixar la interpretació dels irmandinhos a la intempèrie. Dir qui interpreta o qui tergiversa està sovint en un pla ideològic. No sé què diuen els llibres de l'editorial Galaxia però no dubto de quina és la visió nacional gallega i quina és la visió espanyola. Pel que fa a la història de Catalunya no dubto que la visió nacional catalana de la guerra de Successió és la visió d'una guerra fora d'uns termes merament dinàstics amb una valoració positiva de la resistència de la Junta de Braços del 1713 i una visió crítica de l'entronització borbònica. En cap cas la visió nacional catalana pot acceptar que els Borbons siguin la modernitat. Per a Catalunya van significar la fi de la via parlamentària al món contem-

porani. Quan els senyors de l'Academia s'esgarriren perquè a Catalunya en un llibre de text apareix un «Felip II de Castella», revelen saber molt poca història. Revelen no saber que, si van a la documentació catalana del segle XVI a la recerca del rei «prudente» no el trobaran per Felip II simplement. També revelen no saber que durant la Guerra dels Segadors la documentació històrica va anomenar els reis hispànics «reis de Castella». Però darrere de tot això hi ha també diners. Els diners del negoci editorial. La reforma de les humanitats és també una ofensiva del negoci editorial que amb l'increment de la pluralitat d'interpretacions històriques ha vist perjudicats els seus interessos. Els grans, en nom de la qualitat, o millor dit de l'ortodòxia, es volen menjar els petits que s'han atrevit amb més o menys encert a campar pel seu compte enfront d'un pensament únic i d'una història oficial imposada. La visió oficial, a més, s'atreveix a distingir entre «lo singular y lo general», «lo común y lo diferente», tot volent reduir el sentit de totalitat d'una societat per tal de convertir-la en un fragment anecdòtic d'una altra totalitat, aquella sí essencial. Ni catalans, ni gallecs, ni bascos tenim cap culpa de les aberracions historiogràfiques derivades de la política de les «17 parcelas». Sabem perfectament distingir entre una formació històrica nacional i una regió o província administrativa. El 1992 es van editar 2.600 manuals i el 1999 se n'editaren 25.000. Els tiratges han pogut passar en alguns casos de 30.000 a 3.700 exemplars. Tanmateix, la mateixa Asociación Nacional de Editores de Libros de Texto no s'estan de dir que no estan massa preocupats perquè el negoci editorial gallec en

llibres de text no passa del 20 %. Però evidentment del que es tracta és d'evitar que el fenomen s'estengui.

Però el tema de les humanitats i la seva funció escolar s'inscriu en un context molt més complex que no el que s'inscrivía fins fa ben poc. Ara som en una triple cruïlla, la de l'estatalisme que no vol desparèixer –no es tracta pas, no obstant, d'un poder públic protector ja que l'estat cada dia està abandonant més les funcions públiques en un procés en tot moment de privatització desaforada–, la del destí d'una Europa, que pretén ser autònoma però que arrossega uns tics que la porten a esdevenir més una caricatura de si mateixa o un museu del seu passat que no pas un espai creatiu de noves relacions socials i polítiques més justes i menys infeudades; i finalment, dins aquesta Europa, com a mínim conservadora, trobem el desafiament de la recepció diària per part del conjunt europeu de fornades d'immigració procedents de móns culturals molt diversos; és l'estat que planteja, no sols la regulació d'aquestes noves migracions amb lleis restrictives inacceptables, sinó que també vol la seva integració cultural estrictament en espanyol. No és cap disbarat relacionar la retòrica patriòtica espanyola escenificada a San Millán de la Cogolla el juliol passat i les lleis d'immigració tipus l'actual llei d'estrangeria.

Tractar el tema de les Humanitats des de la perspectiva d'una nació sense estat ens obliga a parlar d'aquests tres reptes: l'estatalisme ferotge, l'uropeisme miserable i la immigració plural, sense oblidar la preferència de les nostres classes governants actuals per fer-se un bagatge tècnic i cultural als EUA, d'on tornen convertits en gestors per adaptar la nostra existència

als reptes de la mundialització. Molts d'ells un cop retornats al país dels cecs on el borni és el rei poden abandonar amb armes i bagatges els estudis que els havien portat al cor del sistema imperial, per situar-se com a predicadors tecnològics des dels mitjans de comunicació o com a gestors dins el sistema polític autonòmic o estatal i posar les bases de la nostra integració subordinada dins el sistema imperial. No és gens estrany que el periodista Robert Kaplan en el seu viatge al futur de l'Imperi, tot recollint paraules alienes, digui que per als homes de negocis dels EUA resulta «molt més rendible importar el talent de la resta del món que ensinistrar la gent de casa, sobretot quan la qualitat ínfima o inexistent de l'educació nacional [americana] i un nivell d'ingressos procedent dels impostos totalment insuficient contribueixen a deixar en ridícul moltes escoles nord-americanes». Els talents de fora de l'imperi són reciclats per l'imperi per posar els països d'origen al ritme de l'imperi.

Tot plegat, vol dir que –digui el que digui l'imperi– segurament les velles idees del sistema públic europeu destinades a veure en l'educació pedagògica una escola cívica amb valors morals d'una ciutadania amb drets i deures, no han prescrit. Europa no ha de deixar-se arrossegar per cap model a l'americana. La diversitat mai no ha de ser sinònim d'un etnicisme desprovisat de valors de ciutadania. El model americà, encara un model de frontera, es correspon directament amb el panorama d'una societat on es desenvolupa, més que una societat dividida en classes a l'europea, una societat amb estructures quasi estatamentals separades per la identitat ètnica que fa funcions específiques de diferen-

ciació sovint al servei del grup anglosaxó i amb mecanismes de fluïdesa social reals però molt condicionats per una realitat ultraliberal i políticament molt desprovis-ta d'obligacions públiques.

Els professionals que han de fer l'ensenyament-aprenentatge de les humanitats en els graus escolars corresponents hauran de batallar contra dos obstacles: el procés de desintegració social i econòmica a què la mundialització vol abocar els autòctons i els immigrants i l'estatalisme més ferotge que vol fer de l'estat un instrument no pas d'integració i formació de ciutadans sinó de domesticació social i política amb bones dosis d'integrisme estatalista. El fracàs escolar, només observat en termes acadèmics, és fonamentalment el fracàs en la formació de ciutadans, especialment provocat per un entorn que no garanteix als alumnes, del grau que sigui i de la condició que sigui, una sortida laboral digna en el marc d'una societat viva i creativa. La moral i l'ètica no són valors aliens a la vida material de la gent o a les expectatives socials i nacionals de les persones. Una anàlisi purament acadèmica del fracàs escolar és enganyosa perquè s'inhibeix de situar les bases socials reals del desinterès de l'alumnat envers allò que s'ensenya i aprèn, sigui el que sigui. Un de cada cinc membres de la comunitat escolar –esgrimien els vaguistes de l'ensenyament del passat mes de març del 2000– acaben l'ensenyament obligatori sense un domini adequat de l'expressió oral i escrita. Al mateix temps, la preocupació anava dirigida a reivindicar més recursos per a l'ensenyament públic i a denunciar l'opció de privatització feta per totes les administracions, des de la de Madrid fins a les autonòmiques. El siste-

ma polític actual, estatal i autonòmic, està abandonant a la seva sort els esforços dels ensenyants. És molt fàcil dir que el professorat ha de preparar la gent per aprendre en lloc d'entrenar per aprovar. S'ha de donar suport polític, amb tot i per tot, als que actualment estan treient socialment les castanyes del foc de la situació de desvertebració nacional que estem vivint. L'estat només intervé per no perdre peu en el control de la societat; l'autonomia es debat en termes de pura voluntat de gestió i res més, i l'arribada de nova gent troba un personal educatiu en la indefensió més total.

L'actual construcció d'un sistema polític europeu, si no volem que Europa sigui només un mer espai de lliure mercat econòmic amb més o menys dependència dels EUA, ens obliga a dotar la població de formació humana històrica perquè tot allò que ha format part del patrimoni històric europeu –des de l'emergència dels pobles fins a la democràcia política, passant per les lluites obreres i populars– sigui el referent de les noves generacions de casa nostra, vinguin d'on vinguin. Aquest llegat no és per a nosaltres cap història estatal. Una història estatal per progressista i modernitzada que es pugui presentar, i menys encara l'Estat espanyol que ens ha tocat patir, no reflectirà la història d'unes formacions històriques que no són particularismes sinó formacions històriques o nacions sense estat. En el nostre cas, hem viscut de manera prou diferent la formació de l'Estat. Si descriure Indibil i Mandoni com a catalans fa riure, no cal dir el despropòsit que comporta fer una història d'Espanya des de o més enllà de la «Reconquista».

Tota aquesta involució en bona me-

sura ha estat possible per les incongruències històriques d'una esquerra que ha maldat més per accedir al poder que no pas per defensar les necessitats de la societat que diuen representar. Després de més de vint anys d'autonomia, la classe política autònoma, fins i tot aquella que diu defensar les reivindicacions nacionals, només ens ha sabut portar al decret de la senyora Pilar del Castillo i difícilment ens sabrà defensar de les tres noves lleis que ens amenacen: la de la Formació Professional, que en nom de l'homologació europea posa en mans de l'estat les qualificacions, les titulacions i els convenis laborals amb les empreses, liquidant qualsevol política autònoma en aquest camp; la llei d'universitats de Jorge Fernández Díaz que, feta en l'etapa de Mariano Rajoy, no té bon aspecte, tot i dir que tindrà present l'informe Bricall –un informe discutible però fet amb rigorositat i valentia, i que posa el dit a la nafra dels dèficits actuals de les universitats de l'Estat espanyol–; el districte obert, la mobilitat docent i discent, acompanyats de les quotes de control estatal per la via dels plans d'estudis i per la via del sistema d'oposicions; tot acompanyat de la intervenció judicial contra els estatuts elaborats per les mateixes universitats –com està passant amb les normatives lingüístiques de les universitats Rovira i Virgili de Reus-Tarragona i Pompeu Fabra de Barcelona– o acompanyat de la discrecionalitat intervencionista de caràcter clientelar com les intervencions zaplanistes en l'estructura universitària valenciana, tot és un preludi poc reconfortant de la futura Llei de Reforma Universitària. Tot apunta a actuacions privatitzadores de la universitat, a controls ideològics i lingüístics externs a la univer-

sitat o interns si més no per inhibició –deixant que llengua i continguts només es regeixin per «lleis» de mercat i continguts de moda o imposats per eixos d'interessos no sempre necessàriament els més adequats. És difícil no dubtar de les intencions i la bondat del districte obert, especialment quan en altres nivells, com en el cas del professorat de llengua i literatura catalana, no s'admet la mobilitat catalano-valenciana del professorat. Finalment, la llei de qualitat de l'educació, que pretén modificar les tres lleis bàsiques sobre l'ensenyament primari i secundari: la LODE (la Llei del Dret a l'Educació del 1985), la LOGSE (la Llei del Sistema Educatiu del 1990) i la LOPEG (la Llei de Participació, Avaluació i Govern dels Centres del 1995); que pretén separar els alumnes, segons el rendiment, entre la branca de la formació professional, la branca del batxillerat i l'alumnat que no segueixi estudiant. Aquest darrer és un tema molt vi-driós perquè pretén una discriminació molt primerenca entre l'alumnat i atempta els principis més elementals d'igualtat i d'integració de la població, fet que es fa cada dia més peremptori, si tenim en compte que estem immersos, vulguem o no vulguem, en la tan esmentada globalització. Una cosa és la necessitat d'identificar l'heterogeneïtat de les aules i l'altra admetre-la com un fet perdurable i irreversible. En tot cas cal una estandarització cultural que eviti al màxim la formació de mosaics ètnics a l'americana fruit de la liberalització a ultrança. I encara queden més amenaces pendants. La ministra Pilar del Castillo ens amenaça amb l'«estatuto de la función pública docente» i amb la «inspección de calidad», fins i tot en i sobre les autonomies amb

competències exclusives, per evitar «desvertebraciones» i «localismos cerrados». Tanmateix, aquesta senyora oblida que, com a mínim entre els catalans o entre els bascs fa segles que funciona tàcitament la sana pràctica de la desobediència als dictats oficials. Aquella que –al marge dels imperatius oficials– fa que avui entre nosaltres sigui familiar el mapa dels Països Catalans o que ho sigui entre els bascos el mapa d'Euskalèria.

Entrats ja en el segle XXI, la presència de la història en el segon ensenyament hauria de ser l'experiència acumulada pel nostre país com una part d'Europa, on el fet estatal té el seu paper, però en cap cas pot substituir la història de la societat per la història de l'estat, i menys encara convertir la història de l'estat en història nacional. La història s'hauria de basar en l'explicació d'aquesta experiència i hauria d'anar encaminada a aportar arrelament cultural i social i formació ciutadana, és a dir identitat, solidaritat i ciutadania com a únic mitjà per tenir eines de defensa davant de les agressions del nou sistema econòmic mundial. La història catalana

en aquest sentit és especialment apta, per tal com no som davant d'un poble ètnic sinó d'una societat política complexa. No es pot admetre que els estats, quan veuen perdre les seves prerrogatives d'exèrcit, mercat i moneda, s'atrinxerin en la història i ens imposin un passat. El passat, lògicament, s'explica en funció de les necessitats i els valors presents. I és aquesta experiència acumulada, en tant que experiència històrica, la que pot servir per il·lustrar problemes actuals i donar eines de reflexió política. A l'escola Pere Vila de Barcelona hi conviuen actualment 25 nacionalitats; sense negar-los el cabal cultural propi, cap d'elles pot reproduir a Barcelona o a Milà, per exemple, les condicions de la societat d'on procedeixen. És aquí on cal posar els mitjans per una escola on els drets es corresponguin amb les obligacions i on les humanitats, la història inclosa, siguin el terreny de la formació cívica integradora. Qui no ho veu d'aquesta manera és que potser veu en la immigració uns sectors permanentment marginats destinats a cobrir per sempre unes funcions subalternes i a tothora mal pagades. □